

Nr 192

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående nytt undervisningssjukhus i Stockholm m. m.

(3:e avd.)

I propositionen nr 198 har Kungl. Maj:t, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över inrikesärenden för den 27 oktober 1961, föreslagit riksdagen att *dels*, i vad på staten ankommer, besluta, att karolinska institutets behov av ytterligare sjukhusplatser för medicinsk undervisning och forskning skall tillgodoses genom att erforderliga undervisningskliniker m. m. förläggas till S:t Görans sjukhus i Stockholm, *dels ock* bemyndiga Kungl. Maj:t att godkänna en mellan statsrådet och chefen för inrikesdepartementet, å statens vägnar, med representanter för Stockholms stad träffad överenskommelse angående nytt undervisningssjukhus i Stockholm m. m.

Departementschefen framhåller inledningsvis att frågan om att ersätta serafimerlasarettet med moderna undervisningskliniker länge har varit aktuell. Uppförandet under 1940-talet av nya teoretiska institutioner för karolinska institutet å Norrbacka-området samt lasarettets fortgående föråldrande och nedslitning utgjorde ur statens synpunkt de främsta motiven för 1948 års s. k. Sabbatsbergsavtal, varigenom serafimerlasarettet försålades till Stockholms stad mot att staden förband sig att vid Sabbatsbergs sjukhus uppföra ett nytt undervisningssjukhus om cirka 1 000 vårdplatser, vilket — ifråga om de delar, som var avsedda att upplåtas för den vid serafimerlasarettet bedrivna undervisningen — förutsattes stå färdigt år 1961.

Av olika skäl har emellertid hela 1950-talet gått utan att staden påbörjat uppförandet av det nya undervisningssjukhuset. Endast den i Sabbatsbergsavtalet upptagna psykiatriska kliniken, varav behovet kraftigt accentuerades genom den år 1954 beslutade medicinska undervisningsreformen, har uppförts men ej vid Sabbatsbergs sjukhus utan — efter särskilt avtal därom mellan staten och staden — vid S:t Görans sjukhus. Det blev alltefter som tiden led utan att staden fullföljde Sabbatsbergsprojektet mer och mer uppenbart att serafimerlasarettet skulle komma att få tjäna som undervisningssjukhus ytterligare minst 10 å 15 år. En upprustning av lasarettet, som nu befann sig i ett synnerligen eftersatt skick och vars olika verksamhetsgrenar led av svår lokalbrist, framstod därför som ofrånkomlig. En särskilt tillsatt utredning verkställde en undersökning i frågan och framlade

Bihang till riksdagens protokoll 1961. 6 saml. Nr 192

förslag om nödvändiga förbättringsåtgärder. På grundval av dessa förslag beslöt 1958 års riksdag att lasarettet skulle rustas upp. Kostnaderna för ifrågavarande utrustning skulle — enligt en därom träffad särskild överenskommelse — delas mellan staten och staden, på så sätt att staden erlade 60 procent av byggnadskostnaderna, medan staten svarade för återstående 40 procent samt för hela utrustningskostnaden. Upprustningsarbetena fortgår alltjämt och beräknas komma att kosta totalt cirka 6 miljoner kronor. Den vid lasarettet bedrivna sjukvården och undervisningen torde efter förbättringsarbetenas slutförande få något så när tillfredsställande arbetsförhållanden. Vad gäller forskningen kommer däremot lokalbristen fortfarande att vara mycket kännbar. Emellertid torde även härvidlag en förbättring komma till stånd i samband med att lasarettets nervkliniker överflyttas till karolinska sjukhuset, där en nybyggnad för neurologi och neurokirurgi f. n. är under uppförande och beräknas stå färdig våren 1963. Nervklinikernas nuvarande lokaler kommer då att kunna disponeras för att tillgodose andra behov vid lasarettet.

I Sabbatsbergsavtalet ingick även en pediatrik klinik, avsedd att ersätta Kronprinsessan Lovisas barnsjukhus, som f. n. är upplåtet för undervisning i pediatrik och barnpsykiatri. Sagda barnsjukhus är ännu mindre lämpat att fungera som en modern undervisningsklinik än serafimerlasarettets kliniker och de förbättringsåtgärder, som under senare år vidtagits vid sjukhuset, har varit av mycket begränsad omfattning. Det har således framstått såsom i högsta grad angeläget att detta sjukhus snarast möjligt ersättes av en ny barnklinik.

Departementschefen redovisar härefter de överläggningar som varit i ämnet mellan staten och staden. Härom torde få hänvisas till propositionen (s. 82—84).

Den 13 januari 1961 tillsattes inom inrikesdepartementet en särskild expertdelegation med uppgift att skyndsamt undersöka frågan och avge förslag till regeringen. I sitt betänkande med utredning angående nytt undervisningssjukhus i Stor-Stockholm har delegationen redovisat resultatet av sina undersökningar och framlagt sitt därå grundade förslag.

Delegationen har närmare undersökt ett antal alternativ till nytt undervisningssjukhus i Stockholm. Av dessa alternativ har fyra betecknats som »renodlade», d. v. s. omfattande i princip samtliga i grundprogrammet ingående enheter, och två som »kombinationsalternativ», d. v. s. med en uppdelning av ifrågavarande enheter på två sjukhus. De renodlade alternativen utgöres av Sabbatsbergs sjukhus, nytt sjukhus i Enskede-Dalen, S:t Görans sjukhus samt Mörby lasarett och kombinationsalternativen av karolinska sjukhuset + S:t Görans sjukhus samt Mörby lasarett + S:t Görans sjukhus. Delegationen har i sitt betänkande givit en sammanfattande beskrivning — upptagande bl. a. pågående och planerade utbyggnader — av ifrågavarande sjukhus och har därefter i olika hänseenden granskat de

uppställda alternativen och därvid försökt finna en lösning, som dels i så stor utsträckning som möjligt tillvaratar de synpunkter, som innefattas i den s. k. enhetstanken, dels framstår som den vid en avvägning av ekonomiska, investeringsmässiga och byggnadstekniska aspekter samt från sjukvårdsplaneringssynpunkt och med hänsyn till tidsfaktorn sammantaget lämpligaste.

Vid de överväganden som delegationen gjort utifrån dessa utgångspunkter har delegationen för sin del funnit det fördelaktigaste alternativet vara S:t Görans sjukhus. Kombinationsalternativet karolinska sjukhuset + S:t Görans sjukhus har delegationen ansett böra stå tillbaka för alternativet S:t Görans sjukhus. Inget av de återstående alternativen har delegationen ansett sig böra förorda.

Efter en redovisning av remissinstansernas inställning (propositionen s. 85—86) konstaterar departementschefen, att han för egen del helt ansluter sig till de synpunkter som anförts mot alternativen Sabbatsbergs sjukhus och Mörby lasarett samt mot de båda kombinationsalternativen. Departementschefen är således icke beredd att förorda något av dessa alternativ. De alternativ, som härefter kvarstår, är således de renodlade alternativen S:t Görans sjukhus och det planerade sjukhuset i Enskede-Dalen. Delegationen, liksom flertalet statliga remissinstanser, har förordat det förstnämnda alternativet medan stadens experter i sitt av stadens sjukvårdsstyrelse och drätselnämnd tillstyrkt utlåtande icke funnit några skäl tala mot att en förläggning av undervisningssjukhuset till Enskede-Dalen i och för sig vore en för såväl sjukvården som undervisningen och forskningen mera ändamålsenlig och utvecklingsduglig lösning.

På anförda skäl (propositionen s. 86—89) och med hänsyn till vad delegationen och de statliga remissorganen jämväl i övrigt uttalat har departementschefen funnit att karolinska institutets behov av ytterligare sjukhusplatser för medicinsk undervisning och forskning bäst kan tillgodoses genom förläggning av de nya undervisningsklinikerna till S:t Görans sjukhus. Departementschefen understryker, att han anser en sådan lösning skapa förutsättningar att på ett fullt tillfredsställande sätt genomföra den ökning av läkarutbildningskapaciteten vid karolinska institutet, som riksdagen innevarande år beslutat.

Sedan departementschefen förvissat sig om att den ståndpunkt han sålunda intagit i den föreliggande frågan delas av regeringens övriga ledamöter, har förhandlingar upptagits med representanter för Stockholms stad rörande de närmare villkoren för en förläggning av det nya undervisningssjukhuset till S:t Görans sjukhus. Dessa förhandlingar har resulterat i en den 20 oktober 1961 träffad överenskommelse angående nytt undervisningssjukhus i Stockholm m. m.

Rörande lydelsen av denna överenskommelse ävensom beräkningen av antalet vårdplatser m. m. torde få hänvisas till propositionen (s. 89—92).

Vad gäller byggnadstakten har det ur undervisningens och forskningens synpunkt framstått som mest angeläget, att Kronprinsessan Lovisas barnsjukhus ersättes med en nybyggnad. I överensstämmelse härmed har staden åtagit sig att omedelbart uppföra en pediatrik klinik vid S:t Görans sjukhus. Däremot har det bedömts möjligt att låta undervisningen kvarligga vid serafimerlasarettet fram till mitten av 1970-talet. Mot bakgrund härav och för att tillmötesgå de starka kraven på igångsättande utan ytterligare dröjsmål av det nya sjukhuset vid Enskede-Dalen, har departementschefen ansett sig kunna acceptera att detta projekt ges ett visst försteg framför de återstående undervisningsklinikerna vid S:t Görans sjukhus. Departementschefen vill dock med skärpa understryka, att de upprepade förskjutningar av tidpunkten för uppförandet av det nya undervisningssjukhuset i Stockholm, som ägt rum sedan ingåendet av Sabbatsbergsavtalet, bör göra det till en i hög grad angelägen uppgift för staden att färdigställa de nya undervisningsklinikerna och institutionerna redan i god tid före den dag, som i överenskommelsen angivits som den sista, nämligen den 31 december 1976. Stadens experter har för övrigt själva framhållit, att det nuvarande byggnadsbeståndet vid S:t Görans sjukhus är i trängande behov av förnyelse.

Det har varit parternas avsikt att på grundval av föreliggande överenskommelse träffa ett avtal om upplåtelse av S:t Görans sjukhus för undervisning och forskning, vilket avtal avses ersätta Sabbatsbergsavtalet. Staden har därvid bestämt hävdat att sistnämnda avtals huvudgrunder för kostnadsfördelningen mellan staten och staden i oförändrat skick skall överflyttas till det nya S:t Göransavtalet, vilket innebär, att staten skall erlægga 25 procent av byggnads- och utrustningskostnaderna, 50 procent av läkarlönerna och 10 procent av övriga driftkostnader. Staten skall tillsätta och avlöna läkarpersonalen. Departementschefen har — om än med tvekan — ansett sig kunna godtaga stadens krav under förutsättning att det nya avtalets giltighetstid begränsas till utgången av år 1976, alltså till samma tidpunkt då sjukhuset senast skall vara färdigställt. Härtill kommer att part under löpande avtalstid skall äga påkalla förhandlingar om jämkning av avtalet, därest framtida undersökningar angående fördelningen av kostnaderna mellan undervisning och forskning, å ena, och sjukvården, å andra sidan, skulle giva anledning därtill.

I fråga om det befintliga byggnadsbeståndet vid sjukhuset erinras om att staten redan enligt avtalet om förläggande av undervisningssjukhuset i psykiatri till S:t Görans sjukhus har åtagit sig att lämna visst bidrag till kostnaderna för köks-, pann- och verkstadsanläggningarna, vilka då var under uppförande eller just färdigställda. Då nu sjukhuset i ökad utsträckning tages i anspråk för undervisning och forskning, anses detta bidrag böra höjas i motsvarande grad. För övriga byggnader vid sjukhuset, som skall bibehållas tills vidare, erlägger staten däremot inga bidrag.

Enligt en gällande, år 1958 träffad överenskommelse mellan staten och

staden skall huvudmannaskapet över serafimerlasarettet övergå till staden budgetårsskiftet närmast efter den tidpunkt, då de nya nervklinikerna vid karolinska sjukhuset tagits i bruk.

Flera omständigheter (propositionen s. 93) talar emellertid enligt departementschefen för att staten under en övergångstid fortfarande bör bibehålla huvudmannaskapet över lasarettet, till dess erforderliga ombyggnadsarbeten hunnit avslutas och vidtagna omdispositioner blivit stabiliserade. Ur statsfinansiell synpunkt innebär detta visserligen en nackdel, enär statens andel i lasarettets driftkostnader blir högre vid statligt huvudmannaskap. Departementschefen har dock funnit det vara ett för staten så vitalt intresse att under de närmaste åren bibehålla det direkta inflytandet över lasarettets skötsel, att fördelarna härmed mer än väl uppväger därav föranledda merkostnader för statsverket. I överensstämmelse härmed har överenskommits, att staten skall på oförändrade villkor bibehålla huvudmannaskapet över serafimerlasarettet t. o. m. den 30 juni 1968. Staden har åtagit sig att bidra till kostnaderna för erforderliga om- och tillbyggnadsåtgärder i anslutning till nervklinikernas avflyttning efter samma fördelningsregler, som gäller för den pågående upprustningen av lasarettet, d. v. s. med 60 procent av byggnadskostnaderna. Avsikten är att parterna skall i samråd göra upp ett program för ifrågavarande byggnadsåtgärder, vilket departementschefen sedermera ämnar underställa riksdagen för godkännande.

Enligt den träffade överenskommelsen skall Klarabergsleden erhålla en provisorisk dragning i enlighet med en av Stockholms stadsbyggnadskontor upprättad skissritning. Av denna framgår att de vitala delar av lasarettet, vilka enligt planerna för den definitiva leden skulle gå förlorade, såsom neurokirurgiska kliniken samt pann- och köksbyggnaderna, kan bibehållas i orört skick. Förutom några för lasarettets verksamhet föga betydelsefulla byggnader måste emellertid vid den provisoriska dragningen av leden en stor del av lasarettets personalbostadsbestånd — ett 50-tal lägenheter — raseras. Staden har emellertid åtagit sig att ersätta dessa lägenheter. Departementschefen har även funnit det väsentligt att i överenskommelsen få in en föreskrift om att lasarettets tomt och byggnader — med angivna undantag — skall hållas intakta, så länge undervisningen fortgår vid lasarettet. För att uppnå att den vid lasarettet bedrivna verksamheten i största möjliga utsträckning kan fortgå ostörd medan gatuarbetena pågår, har slutligen föreskrivits, att planerandet och byggandet av leden skall ske i samråd med sjukhusledningen.

Utskottet. Såsom departementschefen framhållit har frågan om att ersätta serafimerlasarettet med moderna undervisningskliniker varit aktuell under lång tid. Ett ställningstagande träffades år 1948 genom det s. k. Sabbatsbergsavtalet, enligt vilket lasarettet försåldes till Stockholms stad mot att staden förband sig att uppföra ett nytt undervisningssjukhus vid Sabbats-

berg, vilket förutsattes stå färdigt år 1961. Av detta projekt har, såsom framgår av departementschefens redogörelse, staden endast uppfört en psykiatrisk klinik, vilken enligt särskilt avtal därom förlagts till S:t Görans sjukhus. Särskilda åtgärder har därför fått vidtagas för att under ytterligare en tid kunna utnyttja serafimerlasarettet liksom även Kronprinsessan Lovisas barnsjukhus för undervisningsändamål. Utskottet finner det synnerligen beklagligt, att tidsprogrammet för ett nytt undervisningssjukhus i Stockholm avsevärt försenats genom att staden icke i högre grad fullföljt det tidigare träffade avtalet. I nuvarande läge anser utskottet, i likhet med departementschefen, att Sabbatsbergsprojektet icke utgör den mest ändamålsenliga lösningen på problemet med nytt undervisningssjukhus och att därför hela frågan härom bör prövas ånyo.

De alternativ som enligt departementschefen numera närmast bör komma i fråga för ett undervisningssjukhus är S:t Görans sjukhus och det planerade sjukhuset i Enskede-Dalen. I likhet med departementschefen finner utskottet, att det förstnämnda alternativet bör ges ett visst företräde, och utskottet tillstyrker således att överenskommelse med staden träffas enligt detta alternativ. Vad departementschefen anfört rörande planeringen av sjukhuset föranleder ingen erinran från utskottets sida.

Vad beträffar byggnadstakten för det nya sjukhuset innebär den preliminära överenskommelsen, att staden åtagit sig att omedelbart uppföra en pediatrik klinik. Mot bakgrunden av den långa tid som förflutit sedan det ursprungliga avtalet om nytt undervisningssjukhus träffades, är det enligt utskottet högst angeläget, att det nya sjukhuset i sin helhet snarast kan påbörjas. Med hänsyn till vikten ur sjukvårdssynpunkt även av det nya sjukhuset i Enskede-Dalen samt då serafimerlasarettet beräknas kunna utnyttjas för undervisning åtminstone intill mitten av 1970-talet, vill utskottet dock icke motsätta sig att den senaste tidpunkten för färdigställandet av undervisningssjukhuset bestämmes till den 31 december 1976. I likhet med departementschefen förutsätter utskottet dock att staden, med hänsyn till vad som förevarit, skall finna det angeläget att kunna färdigställa undervisningsklinikerna och institutionerna redan i god tid före den nyss angivna senaste tidpunkten.

Kostnadsfördelningen mellan staten och staden enligt det föreslagna avtalet överensstämmer i sina huvudgrunder med det tidigare Sabbatsbergsavtalet. Reglerna avviker dock från vad som i andra liknande sammanhang tillämpats. Utskottet ställer sig därför, liksom departementschefen, tvekan- de till den nu avsedda kostnadsfördelningen, och skulle helst ha sett att ytterligare överläggningar hade kunnat ske på denna punkt. Med hänsyn till angelägenheten att få till stånd ett avtal och då giltighetstiden för detta blir begränsad till utgången av år 1976, anser sig utskottet dock icke böra motsätta sig den preliminära uppgörelsen i denna del. Utskottet kan även- ledes biträda de förordade ekonomiska villkoren rörande serafimerlasaret-

tet samt den träffade överenskommelsen att staten skall bibehålla huvudmannaskapet över lasarettet till och med den 30 juni 1968.

Under återopandande av det anförda hemställer utskottet,
att riksdagen må

a) i vad på staten ankommer besluta, att karolinska institutets behov av ytterligare sjukhusplatser för medicinsk undervisning och forskning skall tillgodoses genom att erforderliga undervisningskliniker m. m. förläggas till S:t Görans sjukhus i Stockholm;

b) bemyndiga Kungl. Maj:t att godkänna en i statsrådsprotokollet över inrikesärenden för den 27 oktober 1961 redovisad, av statsrådet och chefen för inrikesdepartementet, å statens vägnar, med representanter för Stockholms stad träffad överenskommelse angående nytt undervisningssjukhus i Stockholm m. m.

Slutligen får utskottet hemställa, att förevarande ärende må företagas till avgörande efter allenast en bordläggning.

Stockholm den 8 december 1961

På statsutskottets vägnar:

ERNST V. STAXÄNG

Vid förestående ärendes slutbehandling inom utskottet har närvarit

från första kammaren: herrar Näsström, Boman, Ivar Johansson, Birger Andersson, fröken Andersson, herrar Thun, Per Jacobsson, Ragnar Bergh, fru Wallentheim, herrar Söderberg, Bengt Gustavsson och Lundström; samt

från andra kammaren: herrar Staxäng, Petterson i Degerfors, Gustafsson i Stockholm, Svensson i Stenkyrka, Ståhl, Nilsson i Göingegården, Mellqvist, fru Lewén-Eliasson, fröken Olsson, herrar Arvidson, Kellgren, Carbell, Gustafsson i Kårby, Löfroth och Nelander.

Reservation

av herr Söderberg.